

20. oktober 2017

Hans Fredrik Dahls innlegg under lanseringen av Bodil Stenseths bok:

Quislings ran. Historien om Villa Grande

Den bok vi feirer i dag, handler om en bygning som på en merkelig måte har del i fire epoker av norsk historie.

Disse fire historiske epokene er:

- Jobbetiden, som med sin ufattelige rikdom samlet på noen få shippinghender, da huset ble til som Villa Grande
- Okkupasjonstiden, da vi for første gang siden dansketiden var styrt av en fremmed diktator som lot sin ideologiske etterplaprer installere her – Quisling, i sitt norrøne Gimle
- Oppbyggingen av velferdsstaten, under Karl Evang etter krigen, da huset ble gjort til utdanningscenter for den universelle helsetjenesten i Norge
- Og så til slutt: huset som HL-senteret - et monument over erindringen av forfølgelsen av jødene under Holocaust, og andre livssynsminoriteters skjebne i nyere tid.

Å skille disse epokene, se deres egenart, og dessuten plassere dette huset i hver og én av dem - det er hva boken lykkes med. Jeg har aldri lest en fremstilling som Bodil Stenseths, som setter en så materiell og urørlig gjenstand som et hus, inn i en så skiftende og betydningsfull nasjonal kontekst som dette.

Okkupasjonstiden viktigst

Vi som har hatt anledning til å følge Bodil Stenseth arbeid under veis, har av og til snakket om hvilken av de ulike epokene som egentlig er viktigst, hus-historisk sett. Det kan jo diskuteres. Men vi har med forfatteren falt ned på okkupasjonstiden, Quisling-tiden – som den sentralt definerende epoke. Det er jo den som fyller ettertidens oppmerksomhet på godt og vondt. Andre epoker teller naturligvis; både jobbetiden og oppbyggingen av velferdsstaten er viktige hendelser for landet og for huset. Men det var som røverborg for en usurpator, boligen for en ulovlig oppkastet ministerpresident og for hans ukrainske hustru, at huset får sin på én gang grandiose og uhyggelige plass i historien.

Henger sammen

Det har nemlig vist seg - ved Stenseths omhyggelige rekonstruksjon av innredning og interiør i denne tiden - at det egentlig foreligger en skjult sammenheng mellom de ulike epokene. At rasehovmotet i mellomkrigstiden, det som oppstod under første verdenskrig, har en sammenheng med deportasjonen av jødene høsten 1942 - og at viljen til å gjøre dette godt igjen etter krigen egentlig kunne fullføres først da huset ble et museum og forskningssenter for denne ufattelige forbrytelse som vi nok alle er en del av.

Punktere myter

Nettopp det – vi er alle en del! Dere husker kanskje at Dagsavisen bare for noen dager siden slo fast at arrestasjonen av jødene var et rent tysk ansvar. En historikerkollega som har arbeidet på Jødisk Museum i Oslo (en søsterinstitusjon til denne), måtte da korrigere dette: Det var nordmenn som arresterte jødene under krigen. Hentet dem, fraktet dem. - Det tar nok flere tiår å punktere mytene om norsk selvrettferdighet overfor minoriteter; nettopp derfor trenger vi et varig og stabilt forskningssenter.

Og dagens bok knytter Quisling og hans norske regime bare enda tettere til dette. Jødene som var arrestert av norsk politi høsten 1942 skulle ikke komme tilbake – det var grunnlaget for hvordan Quisling innrettet dette huset under krigen. Hvordan dette skjedde, så å si stol for stol, ur for ur, viser at Villa Grande har en plass i norgeshistorien også i dens dystreste time.

Jeg må på vegne av historieforskningen takke for denne boken og ønske lykke til med lanseringen i dag.